

ЖИВЕЛИ

Они су данас српски класици,

и историја књижевности гланца

њихове бисте, а били су живи људи, имали своје "мале тајне"

Велика љубав Лазе Лазаревића није била Швабица, Ана Гутјар, само је тешила пишчево срце рањено Аморовом стрелицом на којој је писало "Јелица".

Постоје сведочења о љубавној вези Ива Андрића и Исидоре Секулић, па чак и документи у виду једне разгледнице.

Заборављен је и приличан

"улизички успех" Јована Дучића – његова драма поводом крунисања краља Петра никад и нигде није штампана. Како се заиста звао Бора Станковић, и ко му је дао бугарско име Борис? Да ли је писац "Нечисте крви" имао родоскрвну везу са својом ујном Нушом? Зашто су се посвађали и како су се помирили Стеван Сремац и Радоје Домановић – љути политички противници? Да ли знате да се и краљ Александар I бавио "писанијем" – преводио је и препевавао Максима Горког!

Ч Припремила: Марија Петричевић

Често су животи писаца прави романи, драме или песме препуне тајни за читаоце. Многе мало познате или непознате детаље из живота српских писаца историчар књижевности Драгољуб Влатковић сабрао је у књигу "Чишанка тајни" у издању београдског Завода за уџбенике и наставна средства.

Српској јавности остало је готово потпуно непознато да је највећа љубав оца модерне српске приповетке Лазе К. Лазаревића, била Српкиња, а не Швабица, како се углавном мисли. Ова никад непрежаљена Лазаревићева љубовца звала се Јелица Милиновић и била је кћи официра пореклом из Ђуприје.

Као студент Правног факултета Велике школе у Београду Лазаревић је становао у данашњој Улици краља Петра I. Једнога дана, у башти, непосредно испод свог прозора угледао је комшиницу Јелицу и заљубио се на први поглед. Од њеног осмеха и црних очију Лазаревић више није могао да побегне. Чак ни онда када је оставио и отишао на студије у Берлин. Узалуд је

покушавао да је заборави у новој љубави са познатом Швабицом Аном Гутјар. Јелица Милиновић може се препознати у многим његовим довршеним и недовршеним приповеткама, тврди Влатковић. Међу њима су и приповетке "Ветар" и "Вертер", а ни некадашњим као ни данашњим читаоцима није падала и не пада на ум помисао да се она описује и у причи о Вучку летиветру ("Он зна све") и у приповеци "На бунару".

Иво Андрић

И ЗАНИМЉИВО КАД СУ ПИСАЛИ ДОСАДНО

Да ли је Исидора била заљубљена у Андрића

Велом тајне до данашњих дана остала је обавијена прича да је између Исидоре Секулић и Ива Андрића постојало нешто више од пријатељства. О Андрићу је било доста измишљених прича и

Бранислав Нушић

трачева, али неки трагови указују да ова није једна од тих. По причању Наде, супруге др Николе Мирковића, писца најзначајније студије о Андрићу у међуратном периоду, Иво је још док је боравио у Загребу био предмет интересовања, а по доласку 1919. у Београд, и велике љубави Исидоре Секулић. Сведочење госпође Мирковић може се узети као сасвим поуздано с обзиром да је сам Андрић био чест гост у њиховој кући. У заоставштини нашег нобеловца налази се и једно Исидорино писмо и две разгледнице као

и писмо које му је упутио Иво Војновић из Нице 12. 10. 1919. године. У њему се поред осталог каже: "Шта је са Секулићевом? Једна ми госпођа пише, тј. пита ме: Да ли си ми што писао о њој и теби?! Немам појма! Какав ти је то ребус?" Од самог Андрића разрешење ребуса никад није дато.

Али зато постоје многе ствари из живота овог великана које се поуздано могу утврдити, а готово су непознате. Једна од њих је и та да је у раним годинама живота и стварања био веома заинтересован и везан за позориште. Као средњошколац имао је своју позоришну трупу за коју је сам припремао репертоар. Драматизовао је и са својом трупом приказао једну приповетку тада познатог писца Милана Ђ. Милићевића. Како сам каже, то је био његов "први позоришно-литерарни рад". У том комаду играо је и једну од главних улога, али се у том послу није баш најбоље показао. Са овим глумачким неуспехом, Андрић се преселио у публику, али његово интересовање за позориште није престало. У Загребу се 1917. спријатељио са познатим драмским писцем Ивом Војновићем и знаменитом личношћу југословенског глумишта Ивом Раићем. Заједно са Раићем почиње да планира да у Сплиту отвори једно "другачије позориште". До тога из непознатих разлога никада није дошло.

Нушићеве пикантерије које "дршћу"

Да се Бранислав Нушић може сматрати нашим првим филмским критичарем, податак је који ће сигурно многе изненадити. Наиме, у оквиру своје редовне

Војислав Илић

рубрике "Из београдског живота" у "Политици" од 9. 02. 1908. у тексту под називом "У биоскопском позоришту" Нушић је објавио критику једног филма ласцивне, готово порнографске садржине. Из самог текста се види да се наш познати комедиограф нимало није одушевио "голицавим причама". Каже да му се нису допале зато што "трепере и дршћу", и додаје:

"Кад озбиљна слика и дршће не мари, али кад пикантерија дршће, онда то више није пикантерија."

Као прави позоришни човек он се у тексту осврће и на реакцију публике. Наводи понашање једне удовице, младог брачног пара и неког свештеника. О осталим гледаоцима каже:

Стеван Сремац

"Највише је било оних који о моралу тако строго суде."

Ово није, међутим, једино Нушићево друговање са филмом. У скечу који је тридесетих година овог века снимало познато бечко филмско предузеће "Саша - филм", глумио је и наш знаменити списатељ. Нажалост није сачувана ниједна копија тог филма.

Дучићева драма краљу Петру

Данас се готово и не зна да се наш песнички бард Јован Дучић бавио и драмском литературом. Интересантно је да се тај податак, тврди Влатковић, не спомиње ни у једном послератном издању Дучићевих сабраних дела, као ни у пишчевим биографијама и библиографијама. Две његове драме, међутим, изведене су у изузетним приликама. Прва под називом "Ослободитељ", била је посвећена краљу

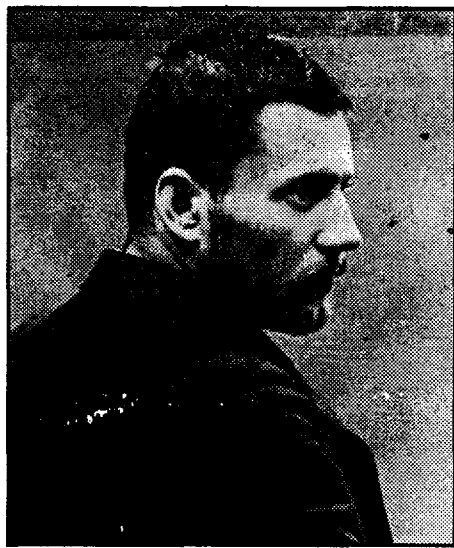
Петру I Карађорђевићу и изведена је по окончању Првог светског рата на лондонској позорници. Поводом крунисања Петра Мркоњића у Народном позоришту у Београду 8. септембра 1904. приказане су Дучићеве историјске слике у једном чину "Крунисање Душаново", "Сабља бесмртног војводе Карађорђа" и "Апотеоза Карађорђу". Ниједно Дучићево драмско остварење није штампано и губи им се сваки траг.

Краљ који је преводио Горког

Кад смо већ код Карађорђевића, остало је непознато да је краљ Александар био успешан преводилац Максима Горког. Литерарне творевине Горког у Србији су биле познате и преводене само неколико година након њиховог настанка. Први превод Горког на наш језик била је његова "Песма о соколу" коју је превео и објавио 1900. Никола Николајевић. Ту исту песму много успешније, превео је, боље рећи препевао и краљ Александар али је тај његов превод објављен тек после његове смрти 1935. године у "Календару" Кола српских сестара. Младалачке године краљ Александар провео је у Русији и сасвим је природно да је добро савладао руски језик. Међутим, не зна се зашто се поред толико великих руских песника одлучио да преведе Горког, већ тада познатог радничког борца и пролетерског писца.

Бора Станковић без крштенице

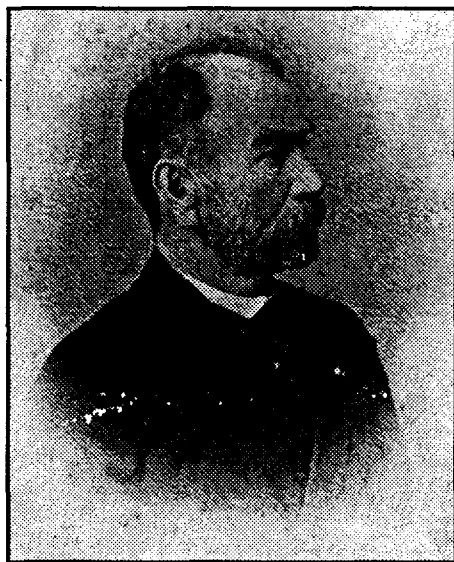
Скривено је остало до данашњих дана право име и тачан датум рођења познатог Врањанца Боре Станковића. Током ослобођења Врања од Турака (1878) у пожару је изгорела и врањанска саборна црква Св. Тројице са свим црквеним тј. матичним књигама. Станковић је тако остао без крштенице, а без овог важног документа се и венчао 1902. године. Да је творцу "Нечисте крви" и "Коштане" крштено тј. право име Борис или Бориз, аутору Влатковићу скренула је пажњу Паса, Станковићева прва комшиница из детињства и јунакиња његових приповедака. И сам Станковић то потврђује и доказује тиме што је две своје песме "Другу", и непознату, "За пролећне тихе и дрјемовне ноћи", потписао као Борис. Овакво Станковићево крштено име Влатковић објашњава чињеницом да

Бора Станковић

су у Врању за време Турака и непосредно пред ослобођење боравили бугарски свештеници који су имали задатак да и преко цркве шире бугарски утицај. Приликом крштавања деце они су кумовима и родитељима наметали бугарска имена, или их пак сами уписивали.

Прва љубав Боре Станковића, такође је остала тајна јер је била "нечиста", "родоскрвна". Наиме, наш писац је био заљубљен у своју ујну Нушу. Та "инцестуозна љубав је била полазна тачка многих његових дела, сматра Влатковић, а сама Нуша се јавља као јунакиња његових приповедака и романа. Станковићева ујна Нуша била је жива и темпераментна жена. Својом сензуалношћу и сензибилношћу зрачила је око себе. О овој Бориној тајној љубави сведоче и његов најинтимнији друг из тог периода Петар Миленковић и мало позната књижевница из Врања Вука Поп-Младенова, која је великог писца лично познавала.

Милан Ђ. Милићевић

Војислав Илић, учитељ у Румунији

Неки догађаји из кратког али бурног живота песника Војислава Илића још увек нису довољно познати. Нарочито мало се зна о Илићевом учитељовању у румунском месту Турн Северину. Крајем прошлог века у овом граду је постојала српско-словенска црквено-школска општина и српска основна школа. Наш велики песник отпочео је рад у овој школи у јануару 1892. године и то са великим ентузијазмом и енергијом. То се најбоље види по томе што је већ следећег месеца (фебруара) отворио и вечерњу школу за "македонску момчад", јер је у овом месту било доста Македонаца. У духу свог национално-пропагандног рада основао је и друштво под именом "Братство Срба и Македонаца". Велику помоћ и подршку имао је од жене Зорке, па је отворио још једну недељну школу коју су могли похађати сви старији од 12 година. У њој је Илић држао предавања из српске и словенске историје. Али, и поред свих тих значајних активности његов положај у Турн Северину постојао је све тежи, па исте те године, на крају школске године одлази из овог места. У писму од 28. 5. 1892. Николи Пашићу, тадашњем министру иностраних дела, Илић пише:

"Субвенција не долази, акта (Општине) одузета, а у општини крајњи неред – све је то код овдашњих Срба изазвало према мени сумњу, кад се обистини може довести дотле да се од њих оружјем браним."

Никола Пашић био је предуретљив према Илићу, када је остао без посла, па му је дао плату и за јули и август – по 100 динара колико је примао и преко школске године.

Сукоб Домановића и Сремца

Иако је прошло готово 90 година од смрти великог сатиричара Радоја Домановића, историја књижевности још увек није забележила његов сукоб са Стеваном Сремцом. Узрок веома необичног сукоба била је Домановићева критика Сремчевог романа "Вукадин", која је објављена у листу "Одјек" за 1896. годину. Занимљиво је да се тај Домановићев "реферат" не спомиње, нити је штампан у предратном, ни у послератном издању "Сабраних дела" овог сатиричара.

Под називом "Каријера практиканта Вукадина" Сремац је свој роман најпре објављивао у наставцима у "Бранковом колу" за 1896. и 1897. Штампане је прекинуто после дванаестог наставка, а поново је настављено тек после десет бројева. У међувремену Домановић је написао критику на објављени део романа која, наравно, није била нимало пријатна по Сремца. Веома је изненађујућа оштра примедба на Сремчеве речи да је "пандурска служба таман створена за наш народ који нема великих амбиција и не воли велика напрезања", када се зна да је и сам Домановић у својим делима исмејао пандурску услужност и ропску послушност режиму, истакао је Влатковић у свом осврту на тај сукоб. Поред тога веома је уочљива Домановићева политичка пристрасност и страначка нетрпељивост. Наравно, ни Сремац

Јован Дучић и Милан Ракић

није своме колеги остао дужан. У касније објављеним деловима романа постоји подужа "сцена" о сметеном и смешном "професору Радоју". Домановић је, као што се зна, у то време био средњошколски професор.

По сведочењу Павла Поповића ова два великана наше књижевности су се неколико година касније помирили изљубивши се за кафанским столом. Можда је због тога Сремац приликом штампања "Вукадина" у посебну књигу (1903), уместо имена "професор Радоје" ставио – "професор Н.Н.". Да овај књижевни сукоб остане незапажен, допринело је највероватније и то што ни један од ова два писца још увек нема урађену потпуну биографију. Ко зна какве би се још тајне ту могле открити.

